

Du amžiaus tarpsniai – du pasaulio rekordai

Rita Šemelytė, Savaitraštis „Šeiminkė“
2009 rugsėjo mėn. 4 d.

Asmeninio archyvo nuotr.

Pirmoji iš Lietuvos 1958 m. Tbilisyje iškovojusi garbingą pasaulio rekordininkės vardą, 1960 m. laimėjusi bronzos medalį Olimpinėse žaidynėse Romoje, 1964 m. užėmusi ketvirtą vietą Olimpinėse žaidynėse Tokijuje, Birutė Kalėdienė–Zalagaitytė iki šiol nepraranda sportinės formos.

Nors jau išėjo į užtarnautą poilsį ir atsisakė trenerės darbo, su sportu neatsisveikino. 2005 m. Pasaulio veteranų žaidynėse iškovojė pirmą vietą, o pernai Švedijoje amžiaus grupėje iki 75–erių metų pasiekė ieties metimo pasaulio rekordą.

Žvalumo šaltinis

Kaune gyvenanti Birutė Kalėdienė savo gyvenimo neįsivaizduoja be sporto. Du tris kartus per savaitę ji išsiruošia į sporto klubą, kuriame renkasi sporto veteranai. Mankšta treniruoklių salėje, plaukiojimas baseine palaiko raumenų tonusą, suteikia žvalumo ir energijos.

„Labai gaila, kad daug mano kartos sportininkų jau negali sportuoti, nes skundžiasi sąnarių skausmu, patyrė ne vieną operaciją. Mano sveikata kol kas nešlubuoja, o kaip bus toliau, pamatysime. Pagaliau, natūralu, kad metams bėgant atsiranda įvairių negalavimų“, – teigia B. Kalėdienė.

Niekam ne paslaptis, kad profesionalus sportas kenkia sveikatai. Ypač tas, už kurį mokami dideli pinigai. Sveikata taip nualinama, kad vėliau gali ir uždirbtų pinigų neprireikti. Ieties metimo čempionė sako, kad jos jaunystės laikais sportas buvo kitoks, nieko nežinota ir apie stimuliuojančius preparatus: „Nei Romos, nei Tokijo olimpinėse žaidynėse nebuvo dopingo kontrolės. Nors gal kai kas jau ir naudojo, daugiausia dviratininkai. O nuo kitų, Meksikos olimpinėse žaidynių prasidėjo „dopingo“ era, kuri tęsiasi iki šiol.“

Iš kaimo į miestą

Birutė Kalėdienė pradėjo sportuoti Pilviškių (Vilkaviškio r.) mokykloje: žaidė kvadratą, krepšinį. Sąlygos buvo labai kuklios, mokykla neturėjo sporto salės. Tačiau fizinio lavinimo mokytojas buvo didelis entuziastas ir uždegė meilę sportui. Buvo suburta mergaičių komanda, berniukų sportas nedomino. Tėvai įrengė krepšinio aikštelę prie upės, šilelyje – tinklinio. Birutės tėvas veisė sportinius žirgus, vieną pažadėjo užauginti dukrai, bet per karą jį atėmė vokiečiai.

„Man visos sporto rungtys gerai sekėsi: ir bėgiojau, ir į tolį šokinėjau. O gal buvau geriausia todėl, kad kiti buvo silpni. Profesionaliai sportuoti pradėjau atvažiuodama studijuoti į Kauną, Žemės ūkio akademiją. Treneris pamatė, kaip žaidžiu krepšinį, ir pakvietė į treniruotę. Pastebėjęs, kad turiu miklią ranką, pasiūlė mesti ietį. Taip ir pradėjau treniruotes nuo 18 m., o jau po penkerių tapau ieties metimo pasaulio rekordininke“, - pasakojo Birutė.

B. Kalėdienė prisimena, kad sportinės karjeros pradžioje dar bandė užsiimti kitokia veikla. Norėjo dainuoti chore, bet treneris pateikė ultimatumą: arba dainuoji, arba sportuoji. Teko rinktis. Mergina sportavo sąžiningai, kasdienių treniruočių nepraleisdavo, tačiau organizmas visuomet jausdavo, kada reikia sustoti ir pailsėti. Ji niekada nepersitempdavo.

Agronome dirbti neteko

B. Kalėdienė atstovavo Lietuvai, vėliau buvo pakviesta į Tarybų Sąjungos rinktinę, kuriai priklausė net aštuonerius metus. Sąlygos buvo gana geros: rengiamos sporto stovyklos, dažniausiai prie Juodosios jūros. Treniruotės vykdavo du kartus per dieną. Pavasarį bei rudenį būdavo ir poilsio stovyklos.

„Viskas buvo gana neblogai, nors daug ko trūko, ne visada užteko inventoriaus, sportinių batelių. Ir maistas gana prastas. Iš Lietuvos atsiveždavome lašinių“, – prisimena B. Kalėdienė.

Baigusi akademiją sportininkė turėjo būti paskirta į tarybinį ūkį agronome, tačiau „iš aukščiau“ buvo nutarta, kad ji turi likti Kaune. Pagaliau mergina galėjo visą laiką skirti sportui. Buvo mokama stipendija. Tiesa, nedidelė, bet pragyventi galima. „Turtų nesuskrovėme. Ir nors už pasiektą pasaulio rekordą buvau vyriausybės apdovanota, pagerbta, gavau vos kelių šimtų rublių premiją“, – sako B. Kalėdienė.

B. Kalėdienė nesigraūžia, kad jai neteko dirbti agronome. Nors užaugusi kaime ir pripratusi prie žemės ūkio darbų, tačiau baigusi mokyklą svajoto mokyti Medicinos institute. Deja, šios aukštosios mokyklos durys jai buvo užtrenktos: Birutė buvo buožės vaikas, giminėje daug partizanų. Beveik visa giminė buvo ištremta į Sibirą. Jos pačios šeima irgi buvo tremtinių sąrašuose, bet prieš vežimus vienas žmogus perspėdavo, kad nenakvotų namuose. Galbūt tremties pavyko išvengti ir dėl Birutės sportinių pasiekimų. **Lietuva buvo tamsi dėmė**

Tarybų Sąjungos komandoje rusai nemėgo nei lietuvių, nei latvių, nei estų: „Turėjome būti visa galva aukštesni savo pasiekimais. Priešingu atveju mus tuoj pat būtų išstūmę sportininkai iš Maskvos ar Leningrado. Kai išvažiuodavome į užsienį, visą laiką prisistatydavome, kad esame lietuviai, tuo sukeldami didelį rusų priešišumą. Nors dažniausiai užsieniečiai net nežinodavo, kur yra Lietuva.“

Ir dabar išvykus į varžybas užsienyje pasitaiko, kad kai kam Lietuva – tamsi dėmė pasaulio žemėlapyje. B. Kalėdienė prisimena, kaip Pietų Afrikoje suvenyrų parduotuvėje pasiūlė mainyti lietuvišką gintarą į vietinį. Tačiau sandėris prekeivio nesudomino. Jis nežinojo net, kur yra Lietuva, o parodžius žemėlapyje pasakė, kad priklausome rusams, nors po Nepriklausomybės paskelbimo buvo praėję daugiau kaip dešimt metų.

Tarybiniais laikais sportininkai į užsienį išvykdavo tik su saugumo palaiminimu. Kiekvienas turėjo ir savo „angelą sargą“, kuris nuolat būdavo šalia. „Žinojome, kas jie tokie. Jeigu jie trumpai pasitraukdavo, „prižiūrėjo“ vairuotojai. Sistema buvo apgalvota ir gerai veikė. Prieš išvažiuojant reikėjo asmeniškai atvykti į Centro Komitetą ir išklaudyti instrukciją, ko negalima, – iš esmės viskas buvo draudžiama“, – prisimena B. Kalėdienė.

Suvenyrų beveik neparsiveždavo, nes pinigų gaudavo nedaug. Kai nuvyko į Ameriką, likus dviem valandoms iki skrydžio namo buvo išmokėti doleriai. Nieko nespėjo nusipirkti. Kai važiuodavo į Europą, stengdavosi ką nors nusivežti ir parduoti, kad turėtų už ką lauktuvių nupirkti. Muitinėje tikrindavo, reikėdavo išsaugoti net pirko daikto etiketę su kaina. Visa tai labai žemino.

Veteranų sportininkų gretos retėja

Per Pasaulio veteranų varžybas B. Kalėdienė sutinka tuos pačius sportininkus, su kuriais varžėsi jaunystėje. Tačiau jų gretos retėja. Vis mažiau atvažiuoja sporto meistrų iš Rusijos, jie jaučiasi pavargę ir atidavę sportui visas jėgas. Didesnės komandos atvyksta iš Vokietijos.

„Pirmą kartą į veteranų varžybas Budapešte išvykome tuoj po Nepriklausomybės paskelbimo. Apie veteranų sporto judėjimą nieko nežinojome, dar nebuvo įkurta Lietuvos sporto federacija ir formaliai priklausėme Tarybų Sąjungai. Kai iškovodavome pergalių, rusai po mūsų pavardėmis prirašydavo TSRS. Estai labai pykdavo, plėšydavo tokius užrašus. Aš reaguodavau ramiau, bet visada pabrėždavau, kad jau esame nepriklausoma komanda“, – pasakoja B. Kalėdienė.

Pirmosios veteranų varžybos buvo labai sėkmingos, iškovota daug medalių. Kas dveji metai vyksta Pasaulio, kas dveji – Europos čempionatai. Kas ketveri metai rengiamos Pasaulio meistrų sporto žaidynės, kurios šiais metais vyks Kanadoje. B. Kalėdienė turbūt jau nevažiuos, nes kelionė „per daug vargina“.

Kelionių išlaidas sportininkai apmoka patys arba ieško rėmėjų. Amerikoje ar Australijoje apsigyvena lietuvių šeimose, o Europoje nakvynei renkasi kempingus, kad būtų pigiau. Jei nameliai užimti, vasarą malonu pernaktoti ir palapinėje.

Sveika ir natūrali mityba

Birutė Kalėdienė sako, kad jai niekada neteko laikytis ypatingos dietos. Jei jausdavo, kad sijonas sunkiau užsisėga, atsisakydavo vakarienės. Moteris nuo vaikystės pripratusi prie paprasto, natūralaus maisto, kasdien valgo mėsos: „Kol neturiu virškinimo problemų, savo mitybos neketinu keisti.“

B. Kalėdienė mano, kad sveikai maitintis dabar nelengva, nes parduotuvėse sunku rasti natūralių produktų: „Kai perskaitai dešros sudėtį, praeina noras valgyti. Geriau nusiperku turguje mėsos, išsiverdu ir susipjaustau sumuštiniams. Daržovės, vaisiai irgi labai užteršti. Daug maloniau valgyti savo sode užaugintas daržoves. Turiu kelias lysves, bet tik todėl, kad važiuojant į sodą iš miesto nereikėtų vežtis burokėlių, morkų, agurkų, pomidorų.“

B. Kalėdienės virtus cepelinus mėgsta visa šeima. Jai patinka paprasti patiekalai iš kasdieniškų produktų.

Anūkams – močiutės pavyzdys

Su vyru Birutė Kalėdienė–Zalagaitytė susipažino studijuodama akademijoje. Jie lankė tas pačias treniruotes, abu priklausė Lietuvos rinkinei. Kai Birutė tapo Sąjungos rinktinės nare, vyras su sportu atsisveikino, pradėjo dirbti miškininku – juk vienam reikėjo išlaikyti šeimą. Jis visada palaikė žmoną.

Šeima užaugino dvi dukras, bet jos sportuoti nebuvo linkusios. O štai iš keturių anūkų tikriausiai užaugs sportininkų. Vienas lanko krepšinio mokyklą, kitas – lengvąją atletiką, vaikaitė šoka, bet iš jos galėtų būti gera sprinterė. Anūkai labai didžiuojasi savo močiutės sportiniais pasiekimais.

